

Nf. 59. 3.

EXERCITIVM PIETATIS LXVI.
SIVE PIA AD S. C. COLLATIO

DE

MANIPVLO HORDEACEO,

ad illustrationem loci difficultioris Lev. XXIII, 9-15.

QVOD כִּנֹּחַ

P R Æ S I D E

Illustri Gymnafii Academici Sereniffimorum Principum Anhaltinorum Rectore & Professore Theol. Ling. Orient. & Historiarum,

HENR. IAC. VAN BASHVYSEN,

S. S. Theol. D. & Soc. Regiæ Angl. de propagando Evangelio atque Berolin. Scientiarum Socio,
Scholæ Senat. Serv. Inspect.

AD PRÆPARATIONEM S. C. PRÆDICTI

Gymnafii, a. d. XXIX. Maji MDCCXXXIV.

inter Commilitones

ab hora VIII. - XI. matur.

defendet

IOHANNES GOTTLIEB STVBENRAVCH,
Magdeburgensis Brandenburgicus.

S E R V E S T Æ,

Typis CHRISTIANI BÖHMII, Illustr. Gymn. Anhalt. Academ. Typograph.

EXCELLENTISSIMIS, CONSULTISSIMIS,
SUMME REVERENDIS ET DO-
CTISSIMIS

DOMINO
**CAROLO LUDOVICO
PLESSMANNO,**

Potentissimi Regis Porussiae Consiliario Belli & Domaniorum
Ducatus Magdenburgici & Inspectori Accisae Mag-
denburgicae vigilantissimo,

ET

DOMINO
CONRADO ZEPPERO,

Theologo Gravissimo & Por. Reg. Porussiae Ducatus Mag-
denburgici Ecclesiarum Ref. Inspectori atque Consilia-
rio Ecclesiastico & Concionatori Primario
Eccl. R. Urbis Magdenburgicae,

PATRONIS ET FAVORIBVS
SUMMOPERE COLENDIS

HOCCE EXERCITIVM ACADEMICVM

Ea qua decet submissione offert

se suaque ipsis porro commendans

IOHANNES GOTTLIEB STUBENRAYCH
Respondens.

DISSERTATIO
THEOLOGICO-PHILOLOGICA,
De
MANIPVLO HORDEACEO

ad Lev. XXIII, 9 - 15.

§. I.

Disputationibus de *Philologia* tribus satis o-
stendimus, Theologum a nobis forman-
dum suggestui adaptari; Rider ille *Histri-*
onum nugas & apparatus *Theologiae Scho-*
prioribus,
lassico-Barbarica, quibus ingenium non excolitur, aut
judicium acuitur, sed memoria aggravatur, & pe-
nitus perditur, prout *Tribbehovius*, *Poiretus*, *Kro-*
mayerus, alique Viri gravissimi satis ostenderunt;
Tempus vitæ mortalium brevissimæ, nimis angu-
stis.

A

ftis limitibus includitur, quam ut istiusmodi aranea-
 rum telis infumatur: Hinc tales subtilium (ut pu-
 tant) magis quam utilium quæstionum confectato-
 res, non semel a Barclajo in Satyrico false ridentur:
*Qui non secus ac sciuri in rota circa immobilem axem gy-
 randa occupatissimi movent plurimum, at nihil promovent:*
 Utilia sectamur: Non dialecticorum tendicula, quæ
 non tam vincula sunt appellanda, quam phantas-
 mata i. e. umbræ quædam & imagines, quæ cito
 pereunt & solvuntur: Hinc cessat quæstio cur qui
 hic non molli tradunt otio membra, tam cito veri
 Oratores non Hypocritæ evadant & Histriones?
 Quia nulla mihi transit dies, quin excitem eos ad
 non simulatæ Philosophiæ Studium, missis *Spinof-
 ficarum* Ethicarum tricus, præcipue vero eos ma-
 nuduco ad studium *Hermeneuticum*, quod sine Lin-
 guis & Antiquitatibus frustra aggredieris, & illoris
 manibus tractans nubem pro Junone amplecteris,
de Historia nihil addo, quia in progr. quo rationem
 Laborum reddidi, hoc Thema contra contemptores
 Historiæ, satis tractavi & nuper in Orat. Inaug.
 Viadrina idem in dehortatione a studio juris super-
 ficiario plenius evolvit Illustr. JCtus Dn. Consil. Int.
 Boruff. & Juris in Acad. Viadrina Antecessor, Cl.
Heineccius, addantur admonitiones ad hoc studium,
Coccej, *Altingii*, *Burmanni*, *Spanhemii*, quibus orbis
 majores vix habuit Theologos: Et adde si placet
 nostras

nostras cogitationes de *Theologo solido* 1717. in Anniv. Gymn. Anhalt. corona Virorum Illustrum & Doctissimorum, Auditorio Serenissimorum Principum Anhaltinorum, Dominorum Nostrorum longe Clementissimorum propositas, & pec. programmate 1728. mutatis mutandis clarius expositas: Talia collegia qui methodo Cl. v. *Til* simul habet, facile conspectum totius Theologiæ sibi comparabit, qui unum negligit, sibi experientia teste, nocebit ipse: Desine jam dubitare an hic aliquid proficere queant seduli Auditores, judicentque Academiæ Professores, non vulgus, ad hæc ineptissimus, an qui ex schola nostra peregre abiverunt, bene præparati fuerint, vel non, & stulti ipsi ex eventu judicent, redeuntibus talibus quales sint, ergo quid profecerint. Hic autem præcipue commendabamus disp. III. *Antiquitates & Traditiones* veras, adeoque & ipsam veterum veram Theologiam, quam cum *Heideggero Catechesin Patrum*, cum *Altingio, Ritangelio, Virringa* aliis, ipso quoque *Snabelio* (Viro longiore vita digno) *Kabbalam* appellare solemus.

§. II.

Videamus nunc novo Specimine an non locus *Argumen-*
Idiotis difficilis Lev. XXIII, 9-15. nobis ope *Antiq. tum hujus*
Jud facilis sit appariturus, pollicem pressuri iis qui *disputatio-*
 talia Mystice exponunt, quos Ecclesiæ J. C. valde *nis.*
 inservire, & non *Allegoriomania*, ut *Jeancourtius*
 A 2 cum

cum Zoilo, loqueretur, laborare probabimus: Tu vero Pater cœlestis, sine quo possumus nihil, per quem omnia, hic Juva, & fac veritatem triumphare in nobis.

§. III.

*Recensetur
verba
Textus.*

Verba originalia Textus nostri ita sonant:

וידבר יהוה אל משה לממר: דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והכאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן: והנתיף את העמר לפני יהוה לרצנכם ממחרת חשבת יניפנו הכהן: ועשיתם ביום הניפכם את העמר כבש המים בן שנתו לעלה ליהוה: ומנחתו שני עשרנים סלת כלולה בשמן אשר ליהוה ריח ניחח ונסכה יין רביעת ההין: ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם חקת עולם לדרתיכם בכל משכתיכם: וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהיינה:

Versio Academica ita reddit: Item alloquitus est Jehovah Moschen: dicendo: Alloquere filios Israel, edicens eis: quum ingressi in terram illam quam ego daturus sum vobis messuri eritis messem ejus: tunc afferetis manipulum frugum, primitias messis vestrae ad sacerdotem: Qui agitabis manipulum istum frugum coram Jehovah, ad acce-

acceptationem vestri : postridie illius cessationis agitabit eum sacerdos. Parabitis autem, quo die agitabitis manipulum illum frugum ; agnum anniculum integrum in holocaustum Jehovæ : Et munus ejus, duas decimas Ephæ similam mistam oleo, igne absumenda Jehovæ, in odorem gratum : Libamenque ejus vinum, quartam Hinis. Panem autem tostasve aristas, aut spicas virentes, ne comedite usque ad illum ipsum diem, usque dum attuleritis oblationem Dei vestri : Statuto perpetuo per generationes vestras, in omnibus habitationibus vestris. Deinde numerabitis vobis a postero die istius cessationis, ex quo attuleritis manipulum istum frugum agitationis : Septem septimane integræ sunt.

§. IV.

Ubi videmus & Auctorem vel instituentem ritus præsentis & illius modum & ordinem. Analyse
Textus.

§. V.

& Instituentem Ceremoniæ tractandæ, his verbis describit Moses : Item alloquutus est Jehova Mo- Tractatio
partis præ-
schen, dicendo : In quibus verbis singularis quærenda mæ.
est *Emphasis* : Præmuniunt enim nos, contra *Atheismum* & *Spinofismum*, ac errores *Socinianiſmo* frigidam suffundentes aut arma suppeditantes, *Hostium* studii *Typici* ; *Marshami* & *Spenceri*, *Wachter*, aliorumque ante eos, qui putant ritus Hebræorum ab *Aegyptiis* esse derivandos, quos dudum depexos dedit, *Celebris Witsus*, *Majo* aliisque cordatis *Luthe-*
ranis

ranis (qui facile vident Reformatam Ecclesiam æque ac Lutheranam Viris Doctissimis superbire posse) laudatus & merito laudandus, in Tr. quem *Ægyptiaca* vocavit: Vides hic *DEVM* dixisse, non *Mosen* sua autoritate mandasse: Deus fabricam Tabernaculi Mofi in cælo ostenderat Exodi XXV, 9 nam omnia quæ in terris Typice fiebant dependebant a cælo & debebant respondere Archetypo, qui erat in cælo, ut doctè Rabbini בעלי אמת *Theologi veteres* scribunt, quorum stylum sequitur Paulus, in divinissima illa ad *Hebræos* Epistola Cap. VIII, 5. præcipue IX, 23. vides in transitu pietatem veterum Doctorum in Israele, bene ergo faciunt, qui eos legunt, & in succum & sanguinem convertunt, quod nisi fecissent Philologi, hoc Thesauro & argumento ad hominem careremus; Quid igitur albo dente *Atheo-Sociniane*, rides amatores *Kabbalæ* veræ, quam laudant *Hackspannii, Frischmutzi, Rittangelii, Allixii, Cocceii, Altingii, Braunii, Lichtfoti*, & qui reliquias veræ fidei in his cum laude scrutatus est Theologo-Philologus Reformatus incomparabilis B. M. *Guilielmus Surenhusius*, totus cum viveret noster, cujus ספר המשנה & Præf. in Cl. *Hottingeri* מעשה מרכבה in omnium versatur manibus: Hic non scripsit de re, quam non intellexit, sed quam probe perspectam habebat, ut decet, regula enim certissima est, nihil sapientem, vel laudare vel vituperare, quod non

non intellexit, & probe examinavit. Quæ ad mu-
niendam disputationem nostram contra ridiculos
Kabbalæ & rerum Judaicarum hostes, adeoque non
modestos quos amamus opposites, sed aggresso-
res, rerum nostrarum ut ignaros *artis*, ita ignavos
illius *osores*: *Non enim habet ars osorem, nisi ignorantem*
sufficere possunt. Deus est qui *Mosen* alloquitur *dicen-*
co: Erat respublica Hebræorum, peculiaris formæ,
Theocratia, ut ex L. Z. Fl. *Josephi contra Appionem*,
doctissima, hic supponenda oratione probavit,
Herm. Witsius, in Orat. Studio veræ sapientiæ le-
genda, de *Theocratia* Israelis: Hinc solus dat leges,
qua sacras qua Civiles; Si non omnes saltem ple-
rasque *Typicas*, res *cælestes* præfigurantes: Obser-
vandas in terra *Typica*, ita cum *Viris Doctissimis*,
appello terram *Canaan*, quicquid contradicat infam-
is *Atheus Jacobus Tolandus*, melle & lacte fluen-
tem. Hinc per *Mosen* Ergo sequentia mandat po-
pulo suo *Israeli*.

§. VI.

Deus ergo loquitur ad *Mosen*; Non jam lo-
quemur de *Mose*: Ostendimus enim alibi ita vocari, *administra-*
illud miraculum hominis, de quo plena sunt sacra *tionem Rei-*
& profana volumina: Legatur modo *Petrus Damie publicæ Ty-*
Huetius Episcopus *Abricensis*, qui *Herculem* & reli *picae Deus*
quos Deos & Deas, omnes in uno videt *Mose*, ubi *commenda-*
ab ipso discedamus indicavimus in disputatione pro- *verit porro*
lixâ *describitur.*

lixa de ISIDE hic (Serv.) Respondente *Guat. van Busbuisen*, filio primogenito detenta: Fuit servus fidelis in tota domo Dei, ut famulus ad testificanda quæ post erant dicenda, Hebr. III, 5. Non solum ergo inservivit domui V. Testamenti, sed insuper ipsius officium erat scenæ futuræ inservire, adeoque Lex *Mosis* est *Typica*: Terra *Typica* futura erat *Canaan*, cujus Reipublicæ antequam in eam venturi erant, futurus erat post Deum immortalem *Architectus*: Cujus *fundamentum* erat amor Dei & proximi, quis enim vidit Rempublicam tam bene ordinatam, tam sanctis munitam Legibus, quam est *Respublica Judaica*, ut *Vir industrius* & in doctorum mente immortalis *Wilhelmus Zepperus* (cum *Herbornensis* ut se vocat *Ecclesiæ Minister*) in *Explana-tione Legum Mosaicarum Forensium Herbornæ 1604.* in 8. pluribus demonstratum dedit: *Taylor* præstantissimus Angliæ Theologus probat *Mosen* esse *Typum* melioris Testamenti Mediatoris *Jesu Christi*: Illum ergo *Leges Mosaicæ* describunt, ut ille ipse valedicens orbi digito monstravit venturum esse *Prophetam* se majorem *Deut. XVIII, 18. 19.* *Tem-pus* non permittit pluribus hæc demonstrare: *Suf-ficit Mosen* scripsisse ea, quæ perpetua memoria & grata recordatione commemoranda erant in *Eccle-sia*: Absit ergo nos cum *Spencero* statuere velle, *Deum* multas *Leges* sine ratione statuisse, *Tyrann-icum*

nicum jugum populo suo imposuisse: Audiamus potius Magnum illum Ecclesiæ Reformatæ Doctorem, *Joh. Buxtorfium*, qui *Maimonidis Doctorem perplexorum*, Latina veste induit: Sic ille Præf. suæ Editionis: *Quia vero a multis tum temporis*, (quo *Maimonides* hunc *hibrum* ederet) *asserebatur*, Præcepta *Mosaica* nullo deliberato consilio, nullas certas ob causas a Deo data esse, sed solum ex meo beneplacito & voluntate proposita; Ideo & contra hos disputat, tum in genere, tum in specie, Præcepta singula suas habere causas & rationes ostendens. Hic Labor fuit piorum Rabbiorum, ut vel ex hoc levi specimine patet.

§ VII.

Ecce simul fundamentum unde sequentia *Mosen non manabunt*; Ex Rabbiniis enim, quorum non minimale sed mus fuit *R. Moses filius Maimonidis*, non *Spinosa*, de optime ex quo legatur *Cl. Puffendorfius* in aureo Tractatu de *posuisse Jure Naturæ & Gentium*, p. 152. & seq. Non *Spencero*, *Rabbinos*, non *Marshamo*, non *Clerico*, legem præsentem, de quos ergo *Manipulo Hordeaceo* explicabimus, & Christo non accommodabimus, sed eum ex intentione Spiritus *ferratione*, Sancti his præfiguratum fuisse palam faciemus, non alios, Mihi non stringit argumentum, *Capellanus*, *Forsterus*, *Hulsus*, aliique nullo lecto *Rabbino*, eos contemserunt, ergo ipsis jus interpretandi *S. S.* negare debemus: Fuerunt illi homines nostræ artis ignari, nec odissent *Rabbinos*, nisi Doctoribus harum re-

B

rum

rum lauream honoris, ex eorum intellectu acceptam, inviderent: Ablegamus eos ad *Lundium*, Ecclesiæ Lutheranae Doctorem industrium, qui dolet quod quidem rivos amet, sed fontes non satis intelligat: Modestiam Cl. *Sal. v. Til* non satis laudare possumus, qui non raro ad nos, *amo ruspatores* fontium studii utilissimi Antiquitatum, etsi per meæ juventutis infelicitatem, neminem nisi Judæum; cui non fidebam invenire potuerim, qui mihi intellectum, Antiquissimorum horum Doctorum aperiret: Audi *Edzardos & Fechtios*, locis a nobis a libi productis, & vide an in Antiquitatibus utilissimis Doctori Ecclesiæ Rabbiniis carere possimus: Acquiescet qui ea quæ *Calovius*, suæ sine dubio Ecclesiæ ornamentum, pro Messia, ex Rabbiniis allegavit mente pensitaverit: Quid *Sobar* edic: *Cremon. P. 2. fol. 95. 4.* *Cum Israëlita adhuc erant in terra sancta, abstulerunt illi morbos omnes & castigationes a mundo, per cultum Leviticum & sacrificia; Nunc autem Messias aufert illa ab hominibus in hoc mundo, donec homo ipse ex hoc mundo egrediatur: An hæc non redolent prima Theologiæ veræ vestigia, quæ consensu omnium cordatorum Theologorum, brevissimis illis continentur verbis: Præterea inimicitiam ponit inter te & mulierem hanc, similiterque inter semen tuum, & semen hujus; Hoc conteret tibi caput, tu autem conteres huic calcaneum: Gen. III, 15. Hic textus est totius*

totius S. S. quem Sancti Prophetæ post primum omnium mundi scriptorum, Moſen, exponunt: Quæ qui ignorat, quomodo Judæum converteret? Memoriter ei recitandum inculcabit vel *Lutheri* vel *Calvini* Catechiſmum, quem ſine ſucco in anima recitabit: Judicio debent veritates inculcari, hic debet Vir doctus offendere Antiquos Judæorum Patres, idem, nobiſcum, circa Meſſiam, ejus nomina, perſonam, naturas, opera atque adeo officia ſenſiſſe, quod ſine Libris *Kabbaliſticiſ* fruſtra tentabis, ut exemplo *Abaronis Margalitæ*, offendere poſſem, ſi actum agere vellem. Modeſtius de his ſcripſit *Joh. Mullerus* Prof. Hamburgeniſis, in ſuo Judaïſmo, quam alii qui ſibi dum ſapere videbantur, juxta 1 Cor. III, 19, ſtulti facti ſunt: in ſummam omnia contrahamus: *Kabbala* cognitione carens, ad magnum opus *Conversionis Judeorum*, vel propagandum, vel Chriſtianiſmum contra eos protegendum aut defendendum eſt inidoneus: Quid ergo albedente *Kabbalam* rides, ejus uſum ignorans? Vide de his plura apud Exc. Dn. D. & Prof. *Wokenium* in *Diſſ. de Pietate Critica* §. XVII. Ubi etiam de *Utilitate Clavis meæ Talmudicæ* pluribus agitur.

§. VIII.

▷ His poſitis, jam videamus quid porro nobis explicandum ſit; Jam enim pergimus ad ſecundam Textus partem; Ubi occurrit

B 2

A Lo-ve ſecunde,

- A *Locus offerendi Manipuli*; Quum *ingresse fuerint in terram Canaan*, versu 10.
 B *Tempus*, altero die *Sabbathi &c.* versu 11.
 C *Res*, nempe *oblatio primitiarum ex frugibus ante Messem* versu 12.
 D *Cum additamento, Holocausti*, ex agno immaculato anniculo versu eodem 12. atque munere seu מנחה ex simila & oleo, atque Libamine versu seq. 13. ubi mensura vini determinatur.
 E *Et methodo computandi inde septem septimanas ad festum Pentecostes*, quo offerendi erant *duo panes Triticei*, cum *additamentis suis*, versibus 14. 15. ubi etiam nonnulla de modo tractandi עומר seu *Manipulum a Mose mandato Dei adduntur.*

§. IX.

Locus offerendi Manipuli Hordeucei.

A *Locus* ergo ubi hoc מצוה (ut Judæi loquuntur) seu Præceptum de offerendo Manipulo observari debuit, est stylo Mosis; *Terra quam ego (Jehova) daturus sum vobis*: Deus ab æterno decreverat præter Summum Bonum, hæredi certæ economiæ quoque dare pignus cum vitæ cœlestis beatissimæ, tum etiam ipsius N. Testamenti, hoc Bonum in T. nostro appellatur, *terram quam daturus sum vobis*: Illam esse terram *Canaan*, non finitimos dubitare collatio *Spiritualium cum Spiritualibus*,

bus, radix invenitur *Gen. XII, 1-3.* ubi Deus Patriarchæ Abrahamo ostendit terram semini suo dandam, cum promissione quod in ipso benedicentur omnes familiæ terræ. Quæ terra Cap. præcedenti vocatur *Canaan*, versu 31. Et Geographice describitur *Gen. Cap. XV, versibus 18 - 21.* Quo tempore & quousque illam occupaverint, alii sedulo investigarunt, & phrasés *cis & trans Jordanem*, a quibus multum in studio Antiquitatum dependet satis explicarunt, inter quos eminent, duo lumina Ecclesiæ Reformatæ, quorum vitulo nisi alii ingrati ararent, in his certe errarent: Doctiores sciunt me digitum intendere in Viros, quos Musa verat mori, *Sam. Bochartum & Adrianum Relandum*, Amicum dum viveret integerrimum, (quis ergo dicet inter Reformatos, non dari viros doctos, contrarium disp. superiore ostendimus, allegato *van Til*, in Bibliotheca Theologi, quæ non nisi a malis carpitur, ut nostri non raro a Doctissimo *Salomone Deylingio*, hem quanto Viro, *Pfeiffero*; aliisque sine numero doctioribus Ecclesiæ Evangelico-Lutheranæ, Professoribus allegantur, & merita contra alios ingratos, laudantur) quorum scrinia expilarem, si de his scriberem plura, qui malo propria cum B. L. communicare, quam actum agere, & cramben coctam, cum nonnullis excribillatoribus, recoquere, Possillatorum hoc est, non Virorum Doctorum. Pro-

pius accedo ad scopum meum ; ritus Judaici , ut probavimus supra , relationem habent ad terram *Canaan* , unde sæpe in Pentateucho hoc inculcatur , hæc & illa facienda esse cum venerint in terram *Canaan* , ita tribus Festis solennioribus , omnis masculus debebat comparere . in urbe *Ferusalem* , vide inter alia *Deut. XVI* , 16 . Quod quomodo intelligendum sit , nemo melius exposuit , quam *Abarbanel* , quem quia tantum conferre videbam , ad studium *Antiquitatum Judaicarum* , ad studium Prophe- ticum , necessariorum , anno 1710 . Hanoviae propriis sumptibus , in propria Typographia edidi . Loquor de *Abarbanel* in *Pentateuchum* , nam qui nam edide- rint reliqua ejusdem Viri Doctissimi scripta , satis exposuit Amicus noster , Patroni & Amici filius , Dn. *Joh. Henr. Maijus* , in accuratissima descriptione vitæ *Abarbanelis* , ex quo quantum hauserint Viri docti , satis nobis enarrarunt *Buxtorfius* , *Meyerus* & qui ab aliquo tempore , olim minus cultas , has an- tiquitates , in clariorem posuerunt lucem : Desine ergo Zoile dicere , studium Philologicum non esse impariale , sed solum discendum a cujuslibet Con- fessionis & Sectæ hominibus , qui profectibus pri- vant suos , cum id docent quod ipsi non intelligunt . *Veritas* est in re , non Confessionibus hominum , & omnis nostra fides resolvi debet , in solius S. S. & rationis auctoritatem : Et ille est Theologus soli-
dissimus,

diffimus, qui possidet omnia adminicula nostræ scientiæ, quæ non sunt Theologia *Polemica*, sed pacifica, vel si mavis scripturaria. Vides jam ex natura Fœderum & Testamentorum Dei fluere omnem illam Oeconomiarum mutationem; durante *Vetere fœdere* hæres æterni Testamenti est sub tutoribus & Pædagogis, ut Paulus per totam Epistolam ad *Galatas* ex professo probat: *Lex* sc. *Mosis*, intraverat propter transgressionem, fœdus contra propositionem Dei factum ad montem Sinai, & Idololatriam vituli aurei, de quo *Exodi XXXII.* per totum. Cessante itaque *Veteri fœdere*, desinunt omnes *Umbra* & *Corpus Umbrarum* venit, nempe *כּוֹסֵף* ut Judæi vocant, vel ut Christiani loquuntur *JESUS* Ecclesiæ suæ Dominus, Rex, & proprietarius, vide id expresse docentem Paulum *Coloss. II, 17.* Quæ sedulo inculcanda sunt omni Judæo, transituro ex castris Judæorum ad exercitum veri Messæ, præter quem nullus expectandus est, quoties enim decepti fuerint Judæi falsis Messis, nemo melius docuit Doctore Gymnasii, eoque Reformato, quem omnes docti Lutherani laudabant, *Johanne a Lent* in *Hist. Pseudo-Messiorum*, quem laudibus æquis affecerunt, duo eximii scriptores Reformati, quibus coronam rei bene gestæ, nemo negabit, *Campeg*: *Viringa* & Collega ipsius *Nicolaus Gürlerus*. Scilicet dantur Viri laudibus eximii, quorum

rum contra honorem peccant, illi qui optima ex iis exscribunt, & eos tamen, quia alius sectæ vel Confessionis vituperant. Quicquid sit, hic pedem figo, habeo quod volo, Textus noster ipse dicit: *Quum ingressi fueritis in illam terram, tum facietis ea, quæ jam sequuntur*: An non enim necessarium consequens est, extra terram Canaan, non dari manipuli sacri & mirandi Legem: Idem dictum erat de *Jubileis* ut disp. præcedente etymolog. dicta, qua ex natura *Jubileorum*, usum *Philologiæ sacræ*, contra illius contemtores probabamus, ut *Jubilea* in terra Canaan observanda erant, quia erant *Typi verum Jubileum* adducturi *Messæ*, ita quoque tum demum DEO erat manipulus noster offerendus, cum in illam venerint, desiturus cum illam perdituri sint.

§ X.

*Tempus
offerendi
Manipuli
bordeacei.*

B Lustrata terra offerendi Manipuli, nunc evolvamus certam circumstantiam, de qua vix ac ne vix quidem alii Viri docti qui de Manipulo scripserunt cogitare vel voluerunt vel Gemaræ ignorantia potuerunt; Ergo etsi alii de hac materia præstantissima scripserint, tamen longam nobis reliquerunt messem post spicilegium; ubi præcipue laudandus est, meus olim in Acad. Franequerana amicus, *Joh. Henr. Schrammius*, Herbona Marpurgum, & iterum Marpurgo Herbonam ad eam statio.

tionem evocatus, in qua & mei facta erat honorifica mentio, Consil. Eccl. inspectoris, Pastoris & Prof. Primarii, quem ipsi Viro Doctissimo non invidemus, sed nostra sorte contenti gratulamur meritissimum honorem, qui brevissimis Thesisibus, Frf. ad Viadr. 1706. pro Summis in Theol. honoribus rite impetrandis, hac de materia disputavit, laudatur a nobis in Syst. nostro *Antiq. Hebr.* pag. 201. Utinam autem non omisset caput rei, tempus oblationis manipuli vocari *ממחרת השבת* supra adducta versio habet: *Postridie illius cessationis, Arias Montanus* vertit a *crastino cessationis*, & ad marginem scribit *in crastinum*; Latinitatis castæ amator *Sebastianus Castalio* reddit: *Sabbathi postridie*: omnes parum solliciti quid ibi per Sabbathum intelligatur, an dies *creationis* septima, vel festi *Azymorum* prima, vel ipsius oblatis Paschatis: Nostrum igitur est hanc determinare quæstionem, quæ tempus accuratius describit, quam illud Sole occidente prædicti *Cl. Schrammii* §. XVI. pag. 5. ex *Cl. Rhenferdii* sui & mei Præceptoris p. 116. §. XII. ed. Verf. *Joma Cl. Scheringhamii* *comparationis Anniversarie expiationis Pont. M. Hebr. cum unica expiatione J. C.* quam male *Surenhusius* in *Corp. Misnico*, & longe pejus *Cl. Millius* in editione operum Viri acutissimi omisit, cum inter præstantissima ipsius merito referri debeat, cum illa ad *Illustrem Cuperum Ep.* quæ invenitur in Bibliotheca

theca Doctissimi Vicini nostri, & in Christo Fratris dilectissimi, Dni. *Jacobi Collini*, Seren. Ducis Saxo-Barbyensis Concionatoris Aulici Clariissimi, quod ideo monemus, ut appareat quantam Viris doctis faciant injuriam, qui in ed. Op. ipsorum præstantissima omittunt, quale quid *Wissü* aureo Libello *Practica Christianismi* factum fuisse, in Præf. nostræ illius opusculi Editionis amice, ut solemus, monuimus, nam hæc omnia, quæ hic dicimus carent, & ad Gloriam Dei proponuntur & declarantur: Præstat hæc sciri, quam ignorari. Optime *Abarb.* citante *Mejero* de Festis p. 297. editionis nobis donatæ in 4. Quod (inquit) vers II. dicitur פסחית השבת A CRASTINO SABBATHI, sciendum, diem festum solennem primum Paschatis vocari Sabbathum, sicut & dies clangoris vocatur שבתן SABBATHVM vers. 24. quia dies primus Paschatis est dies primus festorum dierum, ideo a festo Paschatis vocatur השבת cum ה demonstrativo, q. d. SABBATI ILLIVS CIVIVS MODO MENTIO FACTA: Nam in illo die 15. prima erat solennitatum quies & cessatio ab opere. Nequaquam vero cum *Karræis* errantibus est dicendum, intelligi præcise CRASTINVM DIEM SABBATHI CREATIONIS, h. e. diem primum septimane. Sic versu 15. 16. ET NVMERABITIS A CRASTINO SABBATHI; quia inde debuit fieri numeratio. Siquidem *Deut. XVI, 9.* dicitur, EX QVO
COE-

COEPERIT FALX ESSE IN SEGETE; Quo-
 cunque demum illud septimane die fieri contigerit. Ita
 hic dicitur: ET NVMERABITIS VOBIS A
 CRASTINO SABBATHI: Cujus Sabbathi? Id ex-
 plicatur, quando dicitur: ET DIE, QVO AFFE-
 RETIS MANIPVLVM AGITATIONIS. Ab
 hoc quippe die debebant incipere numerare septimanas in-
 tegras, quæ faciunt 50. dies, a die allati manipuli si-
 cuti dicitur: EX QVO COEPERIT FALX ESSE
 IN SEGETE, INCIPIES NVMERARE SEP-
 TEM HEBDOMADAS. Quid jam dicis con-
 temtor Rabbīnorum, non lectorum, imo non visorum,
 & si videres tibi Libri obſignati ad inſtar futurorum,
 ubi quis diceret lege, & reſponderes, non poſ-
 ſum intelligere, ut verba Judæorum induratorum
 Prophetas legentium, ſed ad Meſſiam non appli-
 care valentium, quia Spiritu Sancto carent, apud
 Jeſ. Cap. XXIX, verſu II. huic negotio applicans
 ad tempus mea faciam: An ex Scholaſticis vel his,
 major Textui noſtro affunditur lux? Concludi-
 mus *crastinum diem Sabbathi*, eſſe XVI. *Niſan*. Quia
 dies XV. qui eſt primus Paſchatis, vocatur *SAB-
 BATHVM*, quia eſt dies ille, quo opus omne
 primum ceſſat in feſtis diebus. Et cur nobis abſur-
 dum videretur, diem ſolennem, per ſeptenarium
 numeratum, vocare *SABBATHVM*, cum שבת
 annus intermiſſionis ob hanc rationem nomine

SABBATHI vocetur? Confer *Megillat Taanith* Cap. 1. & 2. Ex quo *ως εν παροδο* patet Festum hoc agitationis esse Typicum, quis enim dubitat Numerum septenarium esse *Typico-Allegorico-Propheticum*. Non probabo hoc Servestæ, quia id dudum persuasit doctioribus Anhaltinis, *Coccejus, Burmannus, Momma, van Til*, & præcipue post *Lydium* (Virum paucis cognitum, sed incomparabilem) *Johannes van der Wayen* (hodierni Cebebris ex Frisia ad Hollandos Legati *Jacobi Jcti Summi*, Viri incomparabilis ut Eruditionis, ita vitæ integerrimæ & Politæ, pater nunquam memoria Batavorum & Frifiorum intercifurus) cum in aliis demorsum unguem sapientibus scriptis, tum inprimis opere, quicquid obtreçtet malignitas, ævum laturo, de *Numero Septenario*: Non sufficit miseros homunciones, pusionesque, huic Atlanti negare magnitudinem, & omnes Reformatos Doctores, qua vivos, qua mortuos contemnere, sed hic audiendi sunt, *Deylingii, Pfeifferi, Meureri, & Priii*, atque alii Viri moderatioris ingenii, qui multum lucis in S. S. Batavo-Reformatos intulisse facile mecum confitebuntur. Nec sufficit dicere, *vespera* collectum Manipulum ex *Rhenferdio* Viro, qui sua ex *Gemara* quam sub Celebrioribus Rabbiniis, tandem mecum ex *R. Samuel Mi Posen*, vid. *Sinc. Veridicus* (oppositus mendaci ab *Ingeniis* contra naturam dicto)

Et) Franequeræ hausit, quod enim sine magnis sumptibus domi ex Cl. *Eisenmenger*o mihi ante professiones Academicas ignoto, post reditum notissimo, discere potuissim, magnis sumptibus in Belgio ubi id quærerem cum non invenirem, ex Rabbiniis duobus *Abarone Margalita* & *Samuel Mi Posen* multo labore haurire debui, quæ jam hic ut Hanoviæ lubens aliis impertiri vellem, nisi aliis persuaderent stylum meum nimis altum (seu Collegia ut vocant) aliis vero persuasum vellent, non decere Lutheranium talia apud Reformatum discere debere, cum ipsi ad talia docenda inidonei sint, & sic minuto numero, vix operæ pretium est, me tam pretiosa, hic docere; Sed hoc probandum: Traditionales quidem numerationem a *VESPERA*, juxta dies Legis, inchoandam esse, contendunt; *Karræi* vero numerationem a *DILVCVLO* inchoant, eo quod initium sit arcessendum a die, quo adferunt manipulum, quod is sit oblatus mane, juxta dies oblationum a mane ad mane. Quod vero refuto ex solo vocabulo *בבקר* in matutino tempore, quod non invenitur in Texu nostro, sed *ממחרת השבת* & *crastino Sabbathi*, cujus initium est a vespera. Ac si dicatur hodie est Sabbathum Festi primum, prima ejus dies, XV. & incipiente hic XVI. numerabis VII. integras septimanas & tunc erit *Pentecoste*; cum vero numerare incipies, tum offeres *Manipulum bor-*

deacum DEO, ritibus sequentibus: Minime haustis ex cerebro humano, quod necessum foret, si ex Ægypto arcesserentur, sed ex Dei præcepto, quod est Typicum, altiora enim eo Deus volebat indicare, ut ex sequentibus patebit: Qualia sunt inculcanda Judæo convertendo, non verò studium *Polemicum*, ut proh dolor ab Idiotis, qui cum ipsi nondum sint ad Deum conversi, alios convertere volunt, fieri solet, quos ablego ab *Orobii* objectiones Doctissimo *Limburgio* factas, videantur an illas solvere possint, nam Elenchos memoria mandandos, ut fieri solet, illis injungere nullius artis, sed magnæ malitiæ est. Non in quovis agro nascuntur *Broughtonii*, *Calvërii*, *Soldani*, de quo vid. Præf. *Clavii* meæ *Talmudicæ*; Qualia & ipse sine ulla difficultate, præstarem, si a Regia Soc. Berolinense, vel aliunde mihi sumtus suppeditarentur, & non potius omnia media abscinderentur proficiendi aliis: Quæ hac vice dicta sufficiant, vides sane B. L. ab uno illo vocabulo קבא omisso multa pendere, & sic in aliis S. S. vocabulis: Quare Theologus, præcipue conversurus Judæos, debet esse exercitissimus in scriptis Hebræorum, præcipue veterum, ante Pharitaismum ortum, Orthodoxorum, Patrum Judaicorum, quos cur non cum supra citatis *Kabbalistas* appellarem? Tibi ne anice imperium in conscientiam meam datum est? Vos verò *Pseiferi*,

feri, Deylingii, Zeltneri, Wokenii, Lakemacheri, Michæles, ex Dn. Lutheranis: Et ex Reformatis Miegii, Jablonskii, præcipue & Fabricii atque Alphenii, Buxtorffii (hem quanta nomina) Gyongijesii, aliique judicate, non Zoili, Momi, & invidi Idiotæ.

§. XI.

C, Jam sequitur res ipsa, quæ est *מער* be- De re ipse
ne vertunt Manipulus; Notat enim tantum frumen- Manipulo
torum, quantum uno ictu falce meti manibusque Manipulo
comprehendi potest: Vide Jobi XXIV, 10. & Ruth. ex messis
II, 7. 15. Græci vertunt *δραγμα*: Hinc Psalmo *prepara-*
CXXIX, 7. *מער* manipulus colligens est LXX. *tione sumo.*
δραγματα συλλεγων. In Textu nostro non determi- *Quid non*
natur ex quibus frugibus, quali quantitate, quo *determine-*
mensē, sed Rabbini determinant fruges, quanti- *tur in S.S.*
tatem & mensē oblationis: Ecce minime caren- *sed a Rabbi-*
dum usum Rabbiorum, quos ipse Dietericus in *nis.*
Antiq. B bl. & Saubertus in Tr. de Sacrif. atque Lun-
dius præter Lackemacherum, Hardtium & Danzium,
Dassovium &c. laudant: Audiantur a Christiano
vel Judæo, adeoque Reformato vel Lutherano:

Prima Quæstio solvitur ex natura variæ ut *Responsio*
sementis ita Mellis, *hordeum* primo maturefcebat, *ad quæstio-*
unde ferebatur Mensē *Marchesvan* i. e. circa nostrum *nem pri-*
fere *Novembrem*: Mature hinc protruditur in ari- *nam, ex*
ftas, ut meti possit mensē *Paschali* qui est *Nisan*, no- *quibus fru-*
stro respondens *Martio* exeunte, vid. *Münsteri* Ka- *gibus Ma-*
lenda- *nipulus ef-*

set offerendus. *lendarum Hebraicum* : *Triticum* serius, unde hoc *זרע זרעא אלפא* *semen serotinum*, illud vero *זרע זרעא* *semen præcox*, vocatur, vid. *Glossa super Rosch Hachshan ab fol. 16. 1.* Unde *Goere T. III. p. 218.* suarum *Antiq.* quibus usus esse videtur *Lundius*, non habet causam dicendi verisimile esse *Manipulum* nostrum ex *Hordei* agro sumtum fuisse : Nam ex *Exodi IX, 31.* confirmatur sententia *Gemarae*, *Misnae*, *R. Salomonis Fitzchaki* & *Maimonidis*, ex spe messis *Hordeae* desumtum fuisse illum *Manipulum*.

2. De *Quantitate.*

II. *Quantitas* est *עמר* quæ est decima pars *Ephæ*, quæ quid sit vide apud *Bernardum*, *Beverinum* & *Eisen Schmidium*, aliosque præcipue *Andream Acoluthum*, de *Aquis amaris* p. 190. Panes autem *Pentecostales* constabant ex 2. *עמר* seu *decimis parvis Ephæ* ex *Rabbinis* : Nam *S. S.* iterum nihil determinat, conf. *Goere T. 3. p. 218.* Cui non contradicit *Bart. ad Menachoth Cap. X. §. 1. p. 97. Col. 1. Op. Misnici Tomo V. Manipulus tria comprehendit Sata* : Nam *trium satorum hordeum metebant*, idque *cribrabant donec decimam consciret electissime farine* : Quæ observatio an ab aliis præterita vel observata, an necessaria vel non sit, penes æquum *Lectorem* iudicium esto.

Responsio ad Questionem tertiam de tempore oblatis manipuli.

III. *Quæstio* est *decisa* in ipso *Textu nostro*, quando? *die post Sabbathum h. e. ut ostendimus XVI. Nisan, secunda Festi* erat offerendus : Hinc illa *regula*, quæ simul *usum Manipuli* in *claram lucem* intelligentibus ponit:

Mani-

העומר היה מתיר במדינה
 ושתי הלחם במקדש אין
 מביאים מנחת וכבודים
 ומנחת בתמה קודם לעומר
 ואם הביא פסול קודם
 לשתי הלחם לא הביא
 ואם הביא כשר:

Manipulus in provincia per-
mittebat, & duo panes in
Templo. Non adduceban-
tur munera, nec primitia,
nec animantium munera an-
te Manipulum, si vero quis
adduxisset, male habebat.
Ante panes non adducebant,
si vero quis adduxisset, bene
habebat.

„Ex Menachoth Cap. X. §. 6. Ubi ita R. Mosche fil. Mai-
 „men. היה מתיר במדינה *permittebat in Provincia: Sen-*
 „sus est, quod Manipuli oblatio efficiebat ut omnis
 „proventus novus ubique locorum comedi posset;
 „Et hoc ex Lege, uti diximus. ושתי הלחם מקדש
 „Et dua panes in sanctuario: Nempe permittebat
 „Manipulus adductionem novi proventus qui ad
 „sanctuarium deferebatur, nam duobus panibus
 „oblatis, omnia munerum genera adducere lice-
 „bat, sed antea non licebat de industria adducere
 „munus novum, quia de duobus panibus dicitur.
 „Quod autem dicat author si trans-
 „gressus fuerit, & ante Manipulum adduxerit, ma-
 „le habet, si vero ante duos panes adduxerit, bene
 „habet, hæc ejus est ratio, quod nulli homini li-
 „cet ante manipuli messem, quicquam metere, si-
 „cuti exponetur, sed post manipuli messem, omni
 „D „homi-

„homini licet metere. quicquid voluerit: vid. T. V. Op. *Miffi. Surenb.* ad מחרות Cap. X. §. 6. pag. 100. Col. 2. Habet respectum ad messem, quod indicatur his verbis: *Quum messuri eritis messem ejus, tunc offeretis manipulum frugum primitias messis vestrae ad sacerdotem.* Ad Sacerdotem afferri debet, & quidem ritu solenni, postea lustrando: NB. *Ante Messem offerendus erat: קצורכם ראשיתו* initii messis vestrae vertit *Arias Montanus*, respiciendo ad עמר quod vertit (ex timiditate) *Homer*, ad marginem vero scribit *primitiarum*: Longe elegantius *Castalio*: *Vestrae messis primitiarum manipulum ad Sacerdotem offer tote*: Cur Legislator non dicit ex messe, sed cum affixo tertiæ personæ vestrae מכם §. 94. & 95. *Gr. Atingii*; *Grammaticalia* alias non tango, sed scholis trivialibus relinquo, hic autem necessitas postulat: ut ostendat Manipulum, non ex quavis terra, sed Terra sancta offerri debere; *Talmudici* tradunt ex agris Judææ & quidem Hierosolymæ proximis peti debere, quod illic habitei Gloria DEI: Videntur eum collegisse ex valle cinerea torrentis *Kedron* propter montem oliveti: Saltem hoc probe notandum ex agro stercoreato, aut arboribus confiro neque siticuloso non licere illum excerpere Manipulum, aut duos panes, quod curiosum vide apud *Surenhusium* (hominem meritorium, non Arcadia oriundum) T. V. *Corp. Juris Judaici* Tr. מחרות Cap. VIII. §. 2. p. 90. §. XII.

§. XII.

Ritus notabiles hic Doctissimi Hebræorum *Ritus circa illum nota-*
nobis notarunt;

I. Nocte fieri abscissionem *Manipuli*, Op. *Surenb. biles.*
Misnicorum T. V. p. 89. Col. 2. fine apud *Maimonidem.*

II. Pellere eum Sabbathum *ibid.* fin. Col. 1. apud *R. Obad. Barten.*

III. Demeti a tribus מחרות C. X. §. 1. p. 97. dicti operis pulcherrimi, ante quod multos *Tractatus* transtuleram, sed frustra, quia plurima jam *Amicus* meus *Cl. Surenbusius* parata habebat:

IV. Ter interrogabant, & ter respondebatur, SOL OCCIDIT: Cui spectatores respondebant: RECTE. Messor pergebat METAM? Populus: Recte: Messor IN HOC CANISTRO? populus, recte: Ubi Sabbathum jam illuxisset addebat messor, HOC SABBATHO? populus denuo regerebat: RECTE: Singulas vero quæstiones ter ingeminabat, ad quas multitudo ter etiam respondebat: RECTE, RECTE, RECTE *Menachoth* Cap. X. p. 98 Col. 2. dicti Op. *Surenbusiani*, quo plura videre cupientem remittimus.

V. Quid porro באקר בארזי בני אהרן *ubi ipsum ad ignem torrebant* *ibid.* p. 99. dicti T. V. sc. dum adhuc erat in spicis *Bart. ibid.* ex *Lev.* 11, 14. אכרז באש Quid porro?

VI. Sapientes statuunt quod prius Manipulum decutiebant, sed non ut proventum siccum, quem ope Baculi percutiebant, verum cannis Virentibus, truncisque brassicæ, ne comprimeretur; Postea vero præceptum torrendi in ipso implebatur R. *Obad. de Bartenora*: Atque hoc est quod præterit Pater *Rhenferdus*, & filius Dn. *Schrammii*: Quod tamen propter Antitypum maxime facit ad rem.

VII. Hoc quoque omisit Cl. *Schrammii*, necessario monendum, ex *Menachoth* Cap. V. s. 1. quod „omnia munera offerantur ex Azymis, quo referatur Manipulus, excepto fermentato sacrificii Eucharistici & duobus panibus fermentatis: E. ut panes Pentec. habent fermentum, ita similia Manipuli non habet fermentum.

VIII. Omisit idem V. Cl. quod munus Omer & Zelotypiæ requirant agitationem & adductionem, מחרת C. V. §. 6. T. V. Op. *Surenb.* p. 80.

Explicatio תנופה ודיתה במרח והנשה בערב
Agitatio fiebat versus orientem, adductio ad occidentem:
 Ibid. Adde *Maim.* ad §. 5. Cap. dicti: והנשה adductio est, qua sacrificium ad altaris cornu adduci debet, nempe ad acumen cornu meridionalis Occidentalis, & hoc est quod dicitur, Lev. II, 8. והנשה אל המזבח & adducet id ad altare, תנופה agitatio est, qua sacrificium agitant in IV. mundi plagas. Hucusque *Maimonides*: Opus autem habet עמר agitatione quæ תנופה

תרופה vocatur & adductione, quæ תרומה vocatur: Non תרומה quæ confistit in motione in altum.

IX. Atque ita in altare adducebatur & offerebatur hic Manipulus: Sed non ita 2. panes pentecostales, qui ante sed non in alt. ferebantur, quia fermentum iis: Unde infra docebimus illos quoque Thure & oleo carere.

X. Omisit Cl. *Schramm*ius, quod ex farina pars efferit altari, pars Sacerdotibus; Bene observavit Cl. *Goere* farinam cum oleo depsi; Mensura olei est *Log*. Quæ quid sit loci supra adducti docent, videatur Vir Reformatus qui prælusit *Lundio* Viro Lutherano, sed sanctissimo & laboriosissimo, pietatis non rusticæ sed eruditæ amatori: Ita unus Philologus debet amare alterum, cujuscunque demum Religionis sit, veritas enim inter omnes & ex omnibus debet esse grata, Viro æqui verique tenaci: T. 3. p. 218.

XI. Sed bene monuit Cl. Vir (Dn. *Schramm*) p. 12. *sale conditum fuisse*: Nam omnia Ferta & oblationes habent SAL ut *Hanoviae* in disp. de *Salitione per Ignem docui*, Exc. Dn. Sup. General. *Werensdorffius*, totus noster dum viveret, in diss. de ead. materia *Wirtenberge*, & *Wokenius* in disp. de *Sale sacrificio-rum*, ibidem, doctissime demonstrarunt, indicato simul rei *Mysterio*, quod etiam delibavit *Coccej* Viri Summi, Præceptor, Doctor Doctissimus

Gymnafii Celeberrimi Bremensis, *Martinus*, in *Lex. Philol.* ævum laturus, voce *SAL.* Quis ergo negare aulit, PANEM ex Manipulo factum salitum fuisse, & sic ejus partem DEO oblatam, & ad IV. plagas mundi in altari agitatum?

XII. Hoc utrique Cl. Præceptoris nostro (grati debemus ita esse Præceptoribus nostris ut Alexander M. *Aristoteli* & *Coccejus* suo Sixtino, quem Virum magnum laudat maximus noster *Coccejus* Comment. ad *Pfal.* I. p. 4. T. 2. Op. Comm. in *Psalms* & *Seb. Schmidius*, *Rambachius*, alique sine numero Doctores Ev. Luth. quorum nomina veneramur. & *Quintil. Inst.* Or. L. 2. C. X.) *Schrammius* & ego *Rhenferdio* debemus, quod ex Tr. מנורת primus fere Doctorum observaverit, Manipulum ære publico emtus & auctoritate publica, præsentibus tribus & pluribus testibus fuerit falce abscissus, supra memorata trina quæstione, & responsione ac abscissione non sine Mysterio; Ubi iterum pro Cap. X. indicio quod non inspexerit Textum XII. nobis allegat Cl. *Schrammius*, ut alibi B. M. *Snabelius* Vir Celeberrimus & *Rabbinorum* amans, nobis allegat R. *Onkelos* in *Psalms* *) qui non datur, ut ex *Schalscheleth Hakkabala*, *Leusdenii Philologo-Hæbræo*, & *Pfeifferi Critica S.* p. 245. *Ocklei* Tr. de L.

O. &

*) in *diff. de Ad.* primo Typo secundi p. 21. in alleg. *Pfalms* LXIX, 32.

O.&c. facile probare possemus : Ecce usum scientiæ
Rabbinicæ ex fonte.

§. XIII.

D Addebatur, *Holocausum*, de quo disse- *Additur*
ruit satis Cl. *Lundius* adeoque id prætermitto, tan- *nunc Holo-*
quam obvium & minus difficile : Constabat illud *causum,*
ex *agno immaculato anniculo*, videatur, *Outram de Sa-*
crificiis, & Philologo-Theologo doctiss. (nam sine *cujus mate-*
Philologia nemo doctus Theol. dici potest, quæ *ria recen-*
ante Philos. discenda est, ut doctiss. Lutheranus, *setur, & ex-*
supra laudatus & nunquam satis laudandus Dn. *plicatur.*
Majus in Præf. Lex. Hebr. solide & nos in Præf. Tr.
Filii *de Philol. Usu in omnibus disciplinis* probatum de-
dimus : Unde quæ in nonnullis Academijs non in-
veniuntur, vel ibid. præterita sunt, cur non discere-
mus in Gymn. Cl. *Cocc.* fatetur se Hamburgi apud
Judæum, adeoque extra *Academiam & Gymnasium* He-
braicæ & Rabbinicæ Ling: operam non inutilem
navasse : Sc. ibi est *Academia*, ubi est *Vir doctus*,
& in omni *Academia* dantur sæpius supernume-
rarii, pene dixissem *superficiarii* : discamus igitur
dum adest occasio & *Idcirco* Doctoribus nostris pen-
damus lubenter : vid. *Quintil. instit. Orat. de Officio*
discipulorum erga Doctores l. II. Cap. X.

§. XIV.

Porro additur *חמץ* ex *simila* & *oleo* : Scilicet *Additio*
Panis fermentati Pentecostes, de quibus nihil scribi *Minchæ.*
mus,

mus, quia id præclare, præstitit, Erudiss. Juvenis Dn. *Dichmarus Hackmannus, Walda-Montanus* in Gymn. Bremensi 1729. sub Præsidio, Viri Clarissimi Amici nostri, Doctissimi, Dn. Doctoris & Profess. Th. ac Pastoris Prim. Æd. S. Stephani apud Bremenses, *Conradi Ikenii*, binis disp. *de duobus Panibus Pentecostalibus*, quæ melius in Academia eloborari non possunt, non habebant Thus aut oleum, quod quidem habet *Manipulus Hordeaceus*, quia fermento caret, de quo plura alibi, est enim in hac re *Mysterium*. Unde curiosum est observare, quod *Manipulus* in altare portetur & agitur, sed non ita *חמץ* ut Judæi *panes pentecostales*, vocare solent: Qui inquirunt, ad altare, sed non in altare feruntur: Sed jam festinanter reliqua exequi cogor, quia demensum huic dissertationi a Doctiss. Dn. Respondente datum, ad finem pervenit: Satis chartarum pro Gymnasio non nostra, sed immature ad Academias properantis Juventutis culpa, parvo: Conscientia mea coram DEO est salva, me in mea Professione, quam multis sumtibus didici, nihil negligere: Præcipue optare plures ad Collegia Hebr. Gr. Chald. Syr. Rabbinica advolare, quibus cum non levem & perfunctoriam dederim operam, non mirum est quod eas inculcarem sedulo, si numerus justus & gratitudo adessent.

§. XV.

Tandem ergo adfuit *Libamen*: Quid sit *Liba*. Porro ad-
men, disce ex Collegiis Eloquentiæ, priusquam ad me fuit *Liba*-
venias. Non sufficit Collegium styli, sed *Antiquita-*
tes Romanae sunt audiendæ, ad quas enarrandas va-
 cante Prof. Eloq. paratus sum, sed plures earum
 usum ignorant, inde se Latinos esse putant, quan-
 do Grammatica præcepta didicerunt: Non ita Præc.
 mei Gronovius & Perizonius, non ita Exc. Dn. Wilh.
 Bergerus lumen suum Vitenbergæ spargens, horum
 olim auditor, variis peregrinationibus propter rem
 literariam susceptis clarus: Vox habet ortum a *La-*
biis, sic *Dido* L. 1. Æn.

*Hic Regina gravem gemmis auroque poposcit,
 Implevitque mero pateram este:*

*Dixit, & in mensa Laticum libavit honorem,
 Primaque libato summo tenus attigitore.*

Ubi non male Kippingius: *Antiq. Rom.* L. IV. C. 3. §. 7.
 p. 521. ed. *Franeq.* 1695. attigit ore, l. e. *πρὸς οὐρανὸν*, vel
 potius a Libero patre, qui primus Jovi libavit, si
 non potius a Græco *λεῖβω* unde Latini *ei* diphtongo
 in *i* longum commutata Libo dixerunt, confer
Cic. de Legib. L. 1. Apud Romanos deinde *libare* pro
 effundere sumitur,

Et vina liquentia fundam.

Nimir. inq. Kippingius *Tract. citati* Libro I. Cap. XI. §. 9.
 p. 227. ad conciliandos deos marinos. Hinc apud He-

E

bræos

bræos die VII. non VIII. Festi Tabernaculorum ut bene contra *Licbf.* aliosque probat *Hotringerus*, ad L. III C. VI. §. 12. p. 592. *Godw. M. & Ab.* libabant aquam ad altare Holocausti, ex torrente *Siloah*, quo alluditur *Jes. XII.* vid. *Maius* fil. ad *Abarbanelis* *שׁוֹבֵרֵי מַיִם* Librum doctissimum.

§. XVI.

Modus li-
bandi apud
Hebræos
ex Talmu-
de explica-
tur.

Scilicet vinum ferto additum, omnibus Holocaustis, victimis salutaribus, & leprosi, pro reatu & pro peccato jungebatur. Fuitque rubrum, non album, cujus ramen rubedo jam per ætatem est imminuta, cujus rei hæc ratio redditur in *Gemara* fol. 87. r. *Menachoth Bab.* quod non nisi vinum bene rubrum in pretio habitum sit, quod ex *Prov. XXI. 1. 31.* colligunt & ad Libamina æque ac ferra & Sacrificia optimum merito requireretur. Libabatur autem postq. ignis jam carnem comprehenderat, quod ordo quo sacrif. jüge peragebatur, docet. *שׁוֹבֵרֵי* ad *Exodi XXIX.* 40. *Libatio fit in Sympula, sicut discimus, e Masschet Succa, duo Sympula argentea fuisse, in altaris vertice, perforata instar duarum narium exilium. Vinum funditur in Sympulum, hoc illud transmittit, & per nasum epicit supra tectum Altaris; unde per altare in foveam subterraneam dilabebatur stante templo secundo, sed cum altare æneum esset in Tabernaculo, & Templo primo in terram desuebat: Hæc est Magistrorum sententiam ut Cl. Johann Jacob Crumer, Johann Rodolph; mei*

mei Frater; ita ego cum ipso ex communi Præceptore *Aharone Margalita Leydæ* olim accepi ex *Misna Succa* Cap. IV. §. 9. & legi potest apud allegarum a dicto *Joh. Jac. Cramero* olim Prof. Herb. & Tig. ubique industrio, docto & felice C. X. p. 157. Tr. doctissimi, de *Ara exteriori Templi secundi*: Talia sacrificia quæ Libamen habebant in Musica fiebantur: *Tosephoth* C. IV. *Beracoth* initio: *Non canitur super alla consumptione, quæ in ara fit, V. C. sanguinis asperione, aut aque Libatione, super solo vino.* Apud *Gentes* quoque præcipue canebatur ad Vini libationem, unde *Spondaule* celebre Tibicinum genus *απο σπονδων* a Libationibus deor. dicti, inter quas tibus inflabant, *Joh. Jacob. Cramerus* Doctiss. olim vicinus & amicus meus id probavit p. 158 citati aurei Tractatus, quo Lectorem brevitatis causa remitto (*ECCE vs vs παροδω* convenientiam antiq. H. & Rom. una harum alterius opem postulat res, ut alibi evici.) De mensura vini nihil addemus, quia Textus per se clarus est, & legi possunt auctores §. XI. pag. 24. allegati.

§. XVII.

E *Gentiles* etiam primitias frugum consecrabant, loca quibus hoc probetur *Typorum* hodie *Septem* *Joh. Clericus* ad T. n. allegavit; sed nostri pii *Hebræi* longe alia ratione, computant enim ab oblatione hac solenni *Manipuli VII* integras septimanas, quæ cum hoc manipulo habent nexum, ut pec-

E 2

Progr.

Progr. 1722. meis sumtibus hic edito probavi, & hinc hic brevis esse possum. *) *Panem autem tostasve aristas, aut spicas virentes, ne comeditote usque ad illum ipsum diem, usque dum attuleritis oblationem Dei vestri: Ultima verba primo expono septem septimanae integrae sunt, sc. a XVI. Nisan, ad Festum Pentecostes, quando juxta Cl. Meyerum **) esset messis, secundum Virum Doctissimum, Dn. Dan. Gerdesum autem erat duplex messis, primo hordeacea, deinde Tritici, hæc inciperet temp. Pentec. quam controversiam, angustia chartarum missam facio & ad *Systema meum Antiq. majus remitto*. Magna est difficultas in coll. T. n. cum *Deut. XVI, 9.* מהחיל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות Cl. Gussetus (Vir Reformatus sed nihilominus Doctissimus, quid dicis qui negas inter Ref. dari viros doctos?) *ex quo falx incipit facere Kamah*, ita ut קמה sit *seges*, qualis fit a falce seu id quod falx facit a segete, h. e. seges secta, sive ut communiter *ab incipiendo falcem immittere in segetem, incipies numerare septem septimanas*: Vides jam Linguæ Sanctæ contemptor, & Aristotelis amator, utrum Philosophia Terminorum an Philologia plus faciat ad Theologum perficiendum non solum sed & orn-*

*) De Nexu Paschatis & Pentecostes.

**) Diss. de opera ministerii Evangelici adumbrata sub Emblemate collectionis quæ fit tempore messis P. 1, §. 9. & seq.

nandum : Ad studium Propheticum quod in paucis Germaniæ Academiis tractatur, hic & *Bremæ Hanoviæ* atque *Herborne*, ob causas notissimas floret : Hoc agitur in Gymnasiis E. non mirum, quod Academici ad nos æque ac novitii Studiosi veniant. De *Pentecoste* nihil addo, quia satis de hoc supra citatus *Ditbmar. Hackmann*, Præsides *Cl. Conrado Ikenio*, Patriæ suæ ornamento, in disp. supra laudata. Maneo hæcenus in sententia *Misne*, mactræ sed non sanctuario permittit segetem *Manipulus*, ast duo panes *Pentecostales* sanctuario licitam faciunt inesse, ut non opus sit ad duas messes provocare, sed nolo de his novos post *Meyerum Cl. Gerdesio* facere lites.

§. XVIII.

Desine jam *Spencere* hunc ritum derivare ad *Mysterium* prostituendos Typos ex *Ægypto* ; Diabolus est similia Dei, non *Moses* imitator Gentis *Idololatricæ* : *Manipuli*. Vis *Mysterium*, consule *Rhenferdium* diff. supra laudata, ex qua *Sax. Schrammii*, non allegato Viro Celeberrimo ; An non *Christus* vocatur, *primitiæ eorum qui obdormiverunt* 1 *Cor. XV, 20.* ut ille resurrexit, sic & nos : Quilibet in ordine suo *απαρχή Χριστού* *εραται* *οι τς Χριστος* *ibid. versu 23.* Mirandus est laborum in hoc Festo nexus ; Qui omnis respicit *Christum* : Ex conclavi *Korban*, adeoque ære publico redemptus est *Christus*, vid. diff. meam de *Si-*

clo & Præf. *Clav. Talm.* quam allegavit de *Proditione Jude*, scribens Exc. *D. Lackemacheus* : A Synedrii Legatis captus, & quidem in terra Israel, cum transiret vallem *Kedron*. *Manipulus* abscinditur falce, sic Christus gladio Romano : *Deponitur in canistro*, illud repræsentat. *Judæos*, Christum captivantes. *Deferitur ad atrium Templi*, sic Christus ad Pontificem & ab hoc ad Herodem & Pilatum. *Verberatur cannis*, sic Christus Bacillis Romanorum, vid. disp. nostram de *flagellatione Pauli*, qua totam Hist. Romanorum virgis castigati Domini enarramus. *Tandem torretur igne*, in machina, quæ *Abubb* dicitur, vid. *Misna* locis citatis, & ibid : *Barten.* atque *Maimonides*. Inque *mola fabaria*, ut puto, *molitur* : *Cribratur*, donec ex subtilissima farina, panis fiat, qui partim DEO offertur, partim sacerdotibus cedit : Sane Christus Dominus exponitur iræ divinæ & in cruce torretur : Ut satisfaciat pro Electis suis : Desine *Dippeli* nunc satisfactionem J. C. & tu *Spinosa*, omnia ride re Mysteria crucis Christi : *Oleum & Sal* additur manipuli farinæ, sic Christus Sanctificatur & sic a corruptione conservatur Psalm. CXXXIII, 2. & Ps. XVI, 10. conf. Act. II, 31. *Elevabatur & versus IV.* ventos agitabatur : Christus resurgit & ascendit in altum : Ps. 68, 19. *Predicatur inter Gentes* 1 Tim. III, 16. *Apostolorum sonus exit in totum mundum*, Ps. *XLX, 5.* Sic sanctificat frater noster totam messem
Hebr.

Hebr. II, II. *Panis fit ex manipulo, ita Christus est delicatissimus animæ cibus, qui hunc vere possidet nauseat, delicias mundi, pleni corruptionis: Juxta illud:*

Ambitiosus honos, & opes, & fæda voluptas:

Hec tria pro trino Numine mundus habet.

Claudimus Festum & disputat. integram, *Holocausto, munere dapali & Libamine*: Certe enim qui Christum possident, possunt se Deo offerre in *Holocaustum, libare* non mari ut Gentiles, sed *Psallere* Deo; *S. Cæni Christianorum*, an non est *munus Dapale, Libamen, Holocaustum? Musica libaminis &c.* (sic & laeta potest esse sponsa Christi, ut pluribus *de saltatione in nonnullis sacris Hebræor. licita* edenda diff. probabit, Filius meus tertius, *Willh. Henr.* fratrem primog. imitaturus, Antiq. Hebr. usum contra Idiotas, post tot Viros doctos pariter probaturus.) *Primitivis* igitur his, ut non elaboratos fructus omnes *Joh. Rod. Cramerus* meus, *Relandus*, laudatusque *Gerdesius* vocare volunt, quam controversiam hic tractare nec volumus nec possumus, & sic manipulum vocant, Deo oblatis, sanctificata, herba, festo Pentecostes, messis plenius sanctificatur, duob. pan. fermentatis, Deo, modo supra dicto oblatis: Sic Gentes non possunt offerri Deo, priusquam, sed postq. Christus ascendit in thronum patris, vid. diff. n. *de Jure Messie in thronum patris sui David*: Tunc offeruntur Deo cum Judæis gentes, ut ex Act. II. plenissime, ut alia loca, ut cap. X. omittamus probari, potest.

§. XIX.

§. XIX.

*Consensus
Kabbale
seu Synago-
gæ ortho-
doxæ.*

Atque hoc credidisse ipsos Judæos veteres anteq. Synagoga deficeret (cujus defectum *Obdeltus* in Syn. bifronte, *Lofius*, aliique ita detexerunt, ut frustra essem si plura adderem, & eorum libamine meum ornarem Holocaustum, ingrati sunt, qui laudatos & bene meritos exscribunt, ipsis, quod mihi sæpe factum, non nominatis *) maneat his debita laus) in *Syst. majore Antiq. Hebr.* pluribus demonstra- bo: Atque in his Judæum convertendum esse in- formandum probavi *Alphabeto conversionis Judæorum* Hanoviæ edito.

§. XX.

*Consequens
non suffice-
re pieta-
tem, sed in-
super in do-
ctore Eccle-
siae requiri
Eruditio-
nem.*

Confectarium nunc est nostræ explicatio- nis, ut non aprus est *conversioni Judæi*, qui eorum Linguam non tenet, quæ non est tam difficilis, quam Juvenes nostri putant, ut Doctiss. *Gudius* in diss. le- ctu digna 1726. Lipsiæ habita, *de præcipuis studii Hebr. Ling. impedimentis*, non inepte probavit, ita ad hoc opus cognitione *Kabbale* est opus: Quanta vero ejus sit ignorantia patet ex omnibus illorum scri-

*) Secus fecit Vir Cl. Dn. *Englertus* Prof. Jenensis p. 37. diss. *de Paschate C. ultimo* Jenæ 1726. habita, quæ vastam Viri Celeberrimi Eruditionem factis probat. Qui plus in laudem *Clavis meæ Talm.* dixit, quam meretur: Ex quo patet eum non judicasse Reformatos, in Arcadia natos esse.

scriptis, qui *Kabbalam* contempnunt, si enim eam intelligerent, ut noster *Cocceus*, *Altingius*, *Meyerus*, & magnum decus Eccl. Ev. Luth. *Maius*, *Danzius*, ne de *Rittangelio* dicam, non ita loquerentur: Unde efficitur non sufficere Theol. Prof. esse pium, sed insuper, ut necessarium hoc tempore studium Propheticum intelligat, requiritur cogn. *Antiq. Jud.* quæ sine *Rabbinis* non acquiritur, saltem Viris eos amantibus, qui autem eos odio habet, quomodo credet Viris Doctis ex iis utilia proferentibus, dicet potius cum furioso quodam *Timone* ex hujus scriptis proficere nolo, quia eum odio habeo: Vox non hominis sed Bovis, ut probavit Cl. *Werenfelsius* Libro ævum laturo, de *Logomachiis Virorum Eruditorum*: sc. *Judex iratus nil judicat æquum*. Quid an non *Basilius M.* post eum *Fabricius* probarunt, etiam *Secularia* studia Theologo utilia esse: Et *Dilberus* (suæ Eccl. ornamentum ut supra probavi) an non recte dixit: Theologi pietatem non debere esse rusticam aut plebeiam sed doctam, adeoque *Eruditionem* (& sic veram ex convictione ortam, non Hypocriticam, in variis fictis gestibus consistentem sanctitatem requirit, qualem possedit *M. Coccejus* hominum majorum contemptu, longe altior, ut *Alardus* a *Radt*, aliique dudum demonstrarunt.)

§. XXI.

Audio aliquem opponentem; Eruditio in-Solvitur
 F flat, obj. que con-

ira no- flat, ut solent *Schwenckfeldiani*, *Poiretiani*, aliique
strum as- miseri IDIOTÆ opponere, ut peplo contemptus
sertum pro- Eruditionis, crassam suam tegant ignorantiam, &
ferri posses. veritatis odium: Vana non vera scientia inflat, ut
 dudum ad hunc ipsum quem ex 1 Cor. XIII. oppo-
 nere solent locum, respondit *Desid. Erasmus Rottera-*
damus, ex multis scriptis notissimus: Vendat indo-
 ctus clamator & Hypocrita ore amans corde o-
 dio habens Christum, fumum, ut Philosophus ille
 apud *Lucianum* loco ab *Illustri Heineccio* in suo *Philo-*
sopho Semi Christiano §. XII. p. 23. allegato. Vivendo
 exprimi debet virtus; sed vita spiritualis est invis-
 bilis, & residet inanima: Potestque æque apud
 simplicem ac doctum inveniri? Concedo, sed qui
 alios docere, præcipue magnum opus *conversionis*
Jud. & Gentium, ultimo temporis N. T. promissum
 aggredi vult, debet ipse prius doctus esse:
 Sed non vana scientia turgidus, verum saginatus
 rebus fucci plenis, & non illicitæ *Philautias* (nam &
 datur licita contra *Geuling*. ut in *rat. Lab.* probavi) li-
 tare: Omnia breviter & nervose hic comprehen-
 dit *S. Bernh. Serm. XXVI. in Cant. Sal. sum* namque,
qui scire volunt, eo tantum fine, ut sciant, & turpis curio-
sitas est; Et sunt, qui scire volunt, ut sciantur ipsi, &
turpis vanitas est; Qui profecto non evadunt subsona-
rem satyricum, & ei qui ejusmodi est, decantantem, sci-
re tuum nihil est, nisi te scire, hoc sciat alter: Et sunt qui
 scire

scire volunt, ut scientiam suam vendant, verbi causa pro pecunia, pro honoribus, & turpis questus est. Sed sunt quoque qui scire volunt, ut edificent alios, & charitas est. Horum omnium soli ultimi duo non inveniuntur, in abusivone scientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, ut benefaciant.

SOLI DEO GLORIA.

COROLLARIA RESPONDENTIS.

I.

Studium Antiquitatum ad intelligendos Auctores est necessarium; Ut de Auctoribus Latinis & Græcis Critici profani: De sacris Theologi cordatiores, qua Lutherani qua Reformati probant: Nam in studio Philologico, utriusque fraternæ conspirant: Et flagellant ac flagellantur amice: Hinc illud studium ab Optimo D. Patre meo amatum, mihi valde arridet. II. Cujus fontes sunt Libri antiquissimi, marmora, lapides, Nummi, *Rabbini*, præcipue & *Philo Judæus* ac *Fl. Josephus*, in Antiq. sacris, ad studium Propheticum, minime carendis. III. Ad conversionem Judæi, requiritur peritia *Kabbale*, quæ nihil aliud est quam Orthodoxa veterum Judæorum Theologia. IV. Laudandum quidem est studium Polemicum, sed recte judicant Theologi Batavi, omnium partium studii Theologici optimum & solidissimum esse studium Propheticum,

F 2

AG.

* (44) *

ACCLAMATIO VOTIVA
FAVORVM ET AMICORVM
DOCTISSIMO IUVENI,
DN. IOHANN. GOTTLIEB
STVBENRAVCHIO,
MAGNI THEOLOGI FILIO HAVD PARVO
FVTVRO
S. P. D.
Disputationis hujus PRÆSES.

*Felices illos judico non qui parvum, sed qui magnum ag-
grediuntur opus; Recte Rabbini, qui se vult purifi-
care ei DEVS adfuit: Non potest DEVS eos dese-
rere, qui ipsum querunt, anhelantque: Queris ipsum
in Typis, juxta monitum Virorum maximorum: Queris
in Prophetis: Glorificas ibidem inventum: Deseris Aca-
demiarum vanitates, & solida in iis hausta repetis, &
novis apud me (cujus causa huc venisti, non propter Gram-
matices subtilitates, ingenium Tuum nimis altum est, quam
ut istiusmodi ineptiis vaces, queris solida, masculam Lru-
ditionem: Robur virile in Christo αρετων εναντιον indies ac-
cessionebus augeas. Quis non Tuum studium approbet, &
Tibi acclamet αρωδη illud Ludorum Olympicorum:
Ostendis hoc Specimine luculento, Tibi non alium esse
scopum, quam veritates cœlestes recte primum intelligere,
deinde*

deinde aliis inculcare. Quare Tibi gratulor, & opto felices porro progressus in studiis Tuis, ad laudem S. S. Trinitatis, & proprium commodum: Reviviscat per Te pater Optivus, Vir non solum pius & placidus, sed etiam Eruditus, disertus, & affabilis: Benedictio ipsius requiescat super Te: Ejusque Patroni, Fautores & Amici, id quod ipsi fuerunt, Tibi fiant, sic opto, voveoque. Vale Vir Doctissime & nostris Musis fave. Dabam Servest. in Gymn. Anhalt. a. d. XXIX. May Anni reparatae salutis MDCCXXXIV.

VIRO DOCTISSIMO,
DN. IOH. GOTTLIEB. STUBENRAVCHIO,
Philologiae & Theologiae Cultori Strenuo,

S. P. D.

WILH. HENR. VAN BASHVYSEN,
Philol. & Theol. Stud. Opp. Ord.

Notabile est, quod legimus apud Virum quendam Doctissimum; Cupio is esse, cui re prospera invideri possit; Ut non aliis quam in sole ambulantibus adest umbra, ita non aliis quam iter gloriae euntibus, horror est comes. Nam invidens semper videt aliquid laudabile in eo cui invidet, quod vellet sublatum, exempla id docent in S. aequae ac profana Historia. Est enim tristitia de rebus secundis, quam definitionem satis explicarunt Viri illi Doctissimi, qui de invidia scripserunt, morbo irrogenitis proprio, nam regenitus non invidet, *הממה מרבה חסדים* inquit *Talmudistae*, quia non laborant *עוהו תועה* sed veritatis amore certant de palma, cum Amicis suis, quibus

bus non invident victoriam, modo non inter legnes qui nihil memorandum in vita fecerunt, memorari possint: Eorum symbolum est, tentandum aliquid, in magnis sed voluisse fat est. Hoc experiris mi *Stubenrauchi*, Tui Tecum de Victoria non honoris sed veritatis certant amici, opposentes a Te invitati, certamen & Zelus quæ non nisi roderet Momus, qui rodit omnia, & cui nil rectum, quam quod facit ipse, etsi pessimum sit: Sed & Te vexantes Tuam pacem, ad studia tam necessariam turbant, qui Academicos in sua Societate ferre non possunt: Quorum tamen copia non solum *Sal. van Til*, Vir Magnus, in Gymn. Dordraceno ornatus, sed ipse pater meus *Hanoviae* & hic nullo non tempore gavissus fuit: Ubi enim *Praxis* Theol. solide docetur & cum *L. Or. & Antiquitatum Romanarum, Græcarum & Hebraicarum*, accurata tractatione conjungitur, cur eo non confluerent limatissima & ad magna nata ingenia? Quos inter numerandus sim, ex studio Veri, vel Zelo amaro, Tecum conversantes, Tibique Opponentes, videas ipse qui *Lyceis* gaudes oculis. Quod Tibi brevibus certamen bonum, cum Victoria junctum appreder, forte apodicticum argumentum est, quod Tuo honore gaudeam, Tibique gratuler: Excita D. Patrem Optimum, fac in Te vivat Vir longiore vita dignus & mater tristis ex carentia Socii castissimi thori, ex studiorum Tuorum in *primitivis* pulchrorum, larga *messe*, uberrimam capiat consolationem, Tu fructum, Præceptores Tui Gaudium, Commilitones calcar ad imitationem (non stimulum invidiæ) Patria ornamentum, Tu usum & Læritiam. Sic Vale Amicorum ocelle, & longos bonorum studiorum carpe fructus, nam etsi radices literarum Bonarum sint amara, tamen fructus sunt dulces. Scripsi Servest, A. d.

XXIX May MDCCXXXIV.

SSO (o) SSO

Nach-Klang und Vorstellung des Nutzens dieser Arbeit.

Senn jemand will den Weg zur Seeligkeit erfinden/
 Der muß mit allem Fleiß gehn auf die rechte Bahn;
 Daß er der Opfer-Zweck genau lerne zu ergründen/
 Den zeigt Kabbala bey den Hebräern an:
 Die mit der Gottes-Schrift nur einerley benennet/
 Indem nar die und die auf den Mesiam weist;
 Ob schon der Jude nicht Herrn Christum draus erkennt/
 Wird er dennoch bekehrt aus dem was Talmud heist.
 Es sind darinnen zwar viel ungerichte Gründe/
 Die Christen reinigen die Perlen von dem Koß;
 Genug daß man hieraus Mesiam leicht erfinde/
 Wie solcher leiden sollt am Creuz den bittern Todt.
 Will ein Theologus Christum gerechtigt lehren/
 Der muß das Alterthum der Juden recht verstehn;
 Damit die Schaaße auch die rechte Stimme hören/
 Wie sie den schmahlen Steg zu Christo müssen gehn.
 Ein Lehrer soll zwar wohl den Hochmuth ebdtlich hassen;
 Doch istts mit Frömmigkeit schlechtbin nicht aus gemacht/
 Die Frömmigkeit muß auch Gelehrsamkeit umfassen;
 Dann mit Scheinheiligkeit wird er gewiß verlacht.
 Herr STUBENRAUCHS hat dieses wohl erwogen/
 Da er der Opfer-Brauch von Christo will verstehn;
 Heraegen finden sich gewaltiglich betrogen/
 Die (wie Spencerus thut) zu den Egyptern gehn.

G

Gott

Gott gebe fernerhin zu seinem großem Fleiße
Den Segen seiner Huld mit milder Segens-Handt
Daß er sich dann hernach vom Neid der Feinde reiße!
Und diene Gott dereinst im heiligen Kirchen-Stand.

In Eyl entworffen von schon gemeldten er-
gebensten Diener und Freund des Hn.
Respondenten

W. H. VAN BASHVYSEN,
des Hn. Präsidis jüngsten Sohn.

Heros ut fortis non curat fulmina belli
Telaque non hostis sed forti mente repellit;
Sic Dominus *Stubenrauch* haud curans agmina teli,
Aggredientes se, perdocta mente repellit,
Gratulor ergo Tibi, nec non laudo tva facta,
Instes conatis tunc crescent laudis honores,
Æque tvos digno præcinget flore capillos
Atque labores tunc reddet Tibi magnus Apollo.

*Hac paucula in honorem doctiss. Dn.
Kessl. apponere voluit*

I. B. T. BOBBIVS,
Dessavia-Anhalt Phil. Stud
Opp. Ord.

MONENDVM:

s. XIII. Fini post parenthesis addatur, quod erat in
calamo: *Cl. Saubertus in Tr. de Sacrificiis.*

☞ (o) ☞

Fd 2087

ULB Halle

004 222 318

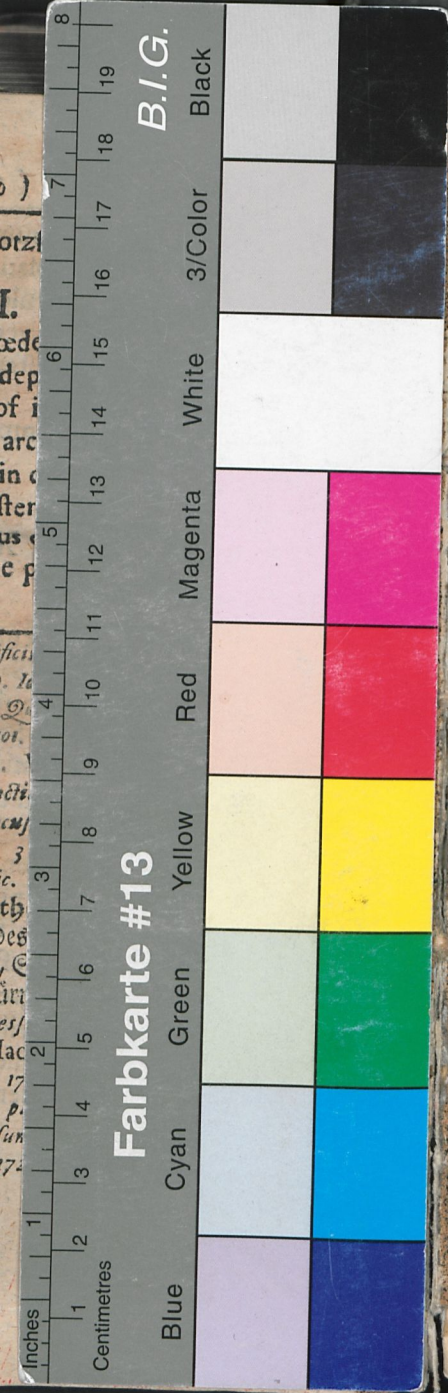
3

sb.

Farbkarte #13

B.I.G.

Black

3/Color

White

Magenta

Red

Yellow

Green

Cyan

Blue

19

EXERCITIVM PIETATIS LXVI.
SIVE PIA AD S. C. COLLATIO
DE

MANIPVLO HORDEACEO,

ad illustrationem loci difficultioris Lev. XXIII, 9-15.

קוד ה"ב

PRÆSIDE

Illustris Gymnasii Academici Serenissimorum Principum Anhaltinorum Rectore & Professore Theol. Ling. Orient. & Historiarum,

HENR. IAC. VAN BASHVYSEN,

S. S. Theol. D. & Soc. Regiæ Angl. de propagando Evangelio atque Berolin. Scientiarum Socio, Scholæ Senat. Serv. Inspect.

AD PRÆPARATIONEM S. C. PRÆDICTI Gymnasii, a. d. XXIX. Maji MDCCXXXIV.

inter Commilitones ab hora VIII. - XI. matut. defendet

IOHANNES GOTTLIEB STVBENRAVCH,
Magdeburgensis Brandenburgicus.

SERVESTÆ,

Typis CHRISTIANI BÖHMII, Illustr. Gymn. Anhalt. Academ. Typograph.

